חיי שרה ג

א. דער דין[1] איז, אז די הפטורה פון אַ פרשה דאַרף זיין „מענין הפרשה", און נאָך מער — „מעין" פון דעם סיום הפרשה[2].

די שייכות צווישן פרשתנו — חיי שרה — און איר הפטורה איז בפשטות[3] אין דעם וואָס דער תוכן ההפטורה זייַנען די מאורעות און פעולות פון דוד וועז ער איז געווען „זקן בא בימים"[4] — בדוגמא צו דער פרשה וואָס רעדט ברובה וועגן דעם זמן פון „ואברהם זקן בא בימים"[5].

און די התאמה איז ניט נאָר אין דער ענלעכקייט פון דעם זמן המאורעות — וואָס זיינען פאַרגעקומען וועז אברהם און דוד זיינען געווען „זקן בא בימים" — נאָר אויך אין דעם תוכן הדברים:

אין דער הפטורה וועלט דערציילט וועגן צוויי זין פון דוד, אדוני' און שלמה, און ווי אדוני' „מתנשא לאמר אני אמלוך"[6], און די השתלשלות הדברים וואָס האָט געבראַכט אַז דוד האָט גע־שוואָרן צו בת שבע אַז זיין שבועה הקודמת „כי שלמה בנך ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי תחתי" — איז „כן אעשה היום הזה"[7];

וואָס דאָס איז מעין הסיפור אין דער פרשה, אַז צוויי די צוויי זין פון אברהם, יצחק און ישמעאל, וואָס ישמע־אל האָט גע'טענה'ט[8] אני גדול (חביב) פון יצחק'ן, ובכ"ז האָט אברהם געמאַכט יצחק'ן ליורש; און אַזוי אויך האָט ער גע'דאגה'ט אויף חתונה מאַכן יצחק'ן[9], ביז „ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק"[10], משא"כ „לבני הפלגשים . . נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי"[11], און אויך בנוגע די בני ישמעאל (ע"ד ווי עס איז געווען בנוגע ישמעאל'ן — גרש גו') וועט דער־ציילט בסיום הפרשה „ואלה שמותם בחצריהם ובטירותם שנים עשר נשיאם לאומותם"[12], אַן א פאַרבונד מיט אברהם.

בסגנון אחר קצת: די שייכות בא־שטייט אין דעם, אַז כשם ווי דוד האָט אויסגעקליבן[13] בנו הקטן אַנשטאָט דעם עלטערן זון, אַז דער קטן זאָל זיין דער ממשיך פון מלכות דוד, עד"ז איז בנו הקטן (פון אברהם) יצחק אויסגעקליבן געווארן אלס דער ממשיך פון בית אברהם. און שולל געווען אַנדערע קינ־דער, אויך משפחת בנו הגדול — ישמעאל, וואָס זיי האָבן זיך באַזעצט בחצריהם ובטירותם, שנים עשר נשיאם

1) טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח ר"ס רפד. טור ורמ"א שם סו"ס תכח (ס"ח).
2) ראה ב"י לטאו"ח (ועד"ז בשו"ע אדה"ז) סרפ"ג (מתוד"ה כיון — מגילה כג, א).
3) ראה גם כתר שם טוב גאגין ע' תו.
4) מ"א בתחלתו.
5) כד, א.
6) מ"א א, ה.
7) שם, ל. ובפשטות הכתובים היינו שימלוך בחייו. ראה שם, לד. לט. מו. נ ואילך. וראה מלבי"ם שם, מו. מח. נא. ועוד. וראה לקמן הערה 24. — וראה בארוכה לקו"ש ח"ל ע' 97 ואילך.

8) סנה' פט, ב. ועוד. וראה לעיל ע' 86 ואילך. וש"נ.
9) משא"כ ישמעאל ש„ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים" (וירא כא, כא).
10) כה, ה ובפרש"י. ולפנ"ז כד, לו „ויתן לו את כל אשר לו" ובפרש"י שם „שטר מתנה הראה להם". פרש"י שם, יו"ד.
11) כה, ו.
12) שם, טז.
13) ראה לקמן סעיף ז. ובהנסמן בהערה 24.

לאומותם. וישכנו מחוילה עד שור גו', בלי קשר צו אברהם.

עס בלייבט אבער נאך ניט אינגאנצן גלאטיק:

אין דער פרשה ווערט אויך דער־ציילט וועגן דעם זמן נאך מיתת אברהם, אז „ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו גו'"[14] — פארוואס ווערן ניט איינגעשלאסן און געזאגט אין דער הפטורה אויך די ווייטערדיקע פסוקים וואו עס ווערט דערציילט ווי שלמה איז נמשח געווארן „וגם ישב שלמה על כסא המלוכה"[15]?

ב. לכאורה יש לומר, אז דאס וואס מ'זאגט ניט אין דער הפטורה דעם המשך הכתובים וועגן משיחת שלמה, איז בהתאם צו שיטת הרמב"ם אין גדר משיחת מלך בן מלך, כולל משיחת שלמה:

די גמרא[16] זאגט אז „אין מושחין מלך בן מלך, ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה" (און די גמרא ענטפערט) „מפני מחלוקת של אדוני". ווייטער פרעגט די גמרא „מנלן דכי איכא מחלוקת בעי משיחה ולאו כל דבעי מלכא מורית מלכותא לבני אמר רב פפא אמר קרא הוא ובניו בקרב ישראל בזמן ששלום בישראל". לערנט רש"י[17] „בזמן ששלום בישראל הוי המלכות ירושה ולא בעי משיחה אבל כי איכא מחלוקת לאו ירושה היא ובעי משיחה בתחלה".

דער רמב"ם[18] פסק'נט אבער „ואין מושחין מלך בן מלך שהמלכות ירושה למלך לעולם כו' ואם היתה שם מחלוקת מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקת אדוני כו'". און ווי אחרונים זיינען מבאר[19], אז די מחלוקת צווישן רש"י און רמב"ם איז: לדעת רש"י ווערט די מלוכה אויס ירושה ובמילא איז די משיחה ע"ד הקמת מלך חדש[20]; און לדעת הרמב"ם ווערט ירושת המלכות ניט בטל ואפילו ניט נשתנה[21], און די משיחה איז בלויז „לסלק המחלוקת". צוצונעמען א צוגע־קומענע זאך.

עפ"ז יש לומר, ויומתק מנהג הרמב"ם[22] צו מסיים זיין די הפטורה מיטן פסוק „יחי אדוני המלך דוד[23] לעולם" און מען דערמאנט ניט וועגן משיחת שלמה — ווייל לשיטתו, איז משיחת מלך בן מלך ניט אויף אויפטאן מלוכה נאר „לסלק המחלוקת". און דעריבער איז מען ניט מצרף סיפור

---

14) כה, יא.
15) שם, מו.
16) הוריות יא, ב. כריתות ה, ב.
17) כריתות שם ד"ה בזמן. וראה רש"י הוריות שם ד"ה ירושה.
18) הל' כלי המקדש פ"א הי"א. ועד"ז ספ"א מהל' מלכים (ראה לקמן בפנים). פיה"מ ריש כריתות.
19) ראה שו"ת דברי נחמי' אה"ע סי' מה. שו"ת אבני נזר יו"ד סשי"ב ס"ב ואילך. צפע"נ בכ"מ — הובאו בצפע"נ (המלוקט) להל' כלי המקדש שם. ועוד.
20) ראה צפע"נ שם.
21) וי"ל דנפק"מ האם מביא קרבן נשיא (מלך). ולהעיר מדין דוד באותן ששה חדשים (ירושלמי ר"ה פ"א ה"א. הוריות פ"ג ה"ב). וראה מאירי הוריות יא, סע"א. פרשת דרכים דרוש יא בסופו. אבל ראה שו"ת אבני נזר שם (בהגהה לסכ"ז) דגם אז הי' לו דין מלך לכל דבר, ורק כיון שהי' נרדף ומתירא מאבשלום מקרי יש ע"ג שררה, וה"ז דין מיוחד בשעיר דצ"ל מי שאין ע"ג אלא ה' אלקיו בפועל (כמשנה הוריות י, א. וראה רמב"ם הל' שגגות פט"ז ה"ו). ואכ"מ.
22) בסדר התפלות סוף ספר אהבה. וכ"ה לכו"כ מנהגים — ראה בהנסמן בהערה 25.
23) ברמב"ם שם ליתא התיבה „דוד".

משיחת שלמה ווארום שבועת דוד „וישבע המלך גו׳ כי כאשר נשבעתי לך בה׳ אלקי ישראל לאמר כי שלמה בנך ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי תחתי כי כן אעשה היום הזה״ איז מברר בהחלט המשך המלוכה[24].

משא״כ די אנדערע מנהגים[25] אז מ׳איז ממשיך בקריאת ההפטורה אויך וועגן דעם ציווי דוד למשוח את שלמה ביז נאך דער משיחה בפועל[26], ופשיטא לויט דעם אבודרהם[27] צו לייענען ביז נאך מיתת דוד, „ושלמה[28] ישב על כסא דוד אביו ותכן מלכותו מאד״[29], זיינען לויט ובהתאם מיט שיטת רש״י אז בשעת ס׳איז דא א מחלוקת איז די מלוכה לאו ירושה היא ובעי משיחה בתחלה, ד.ה. אז מיט דער משיחה איז מען מקים און ממנה דעם מלך חדש — דעריבער איז אויך דער מינוי פון שלמה געווארן דורך זיין משיחה.

עס בלייבט אבער ניט גלאטיק: סוף סוף, וויבאלד אז אין דער סדרה ווערט דערציילט (ניט נאר ווי אברהם האט אוועקגעשיקט די בני הפלגשים כו׳ און אויסגעקליבן יצחק׳ן, נאר אויך) ווי ס׳איז געווען מעמדו ומעלתו פון יצחק נאך מיתת אברהם — „ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק גו״ פון דאס ניי ובל׳ רש״י[30] אז דער בעל הברכות דוקא — הקב״ה — בא וברכו, האט מען אויך אין דער הפטורה געדארפט לייענען וועגן דעם ווי ס׳איז נגמר געווארן דער מינוי פון שלמה (דורך זיין משיחה) און ער איז געווארן מלך[31] בפועל[32].

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם תוספת ביאור בגדר משיחת שלמה:

די גמרא[33] זאגט בנוגע נבואת חנה „רמה קרני בה׳[34] רמה קרני ולא רמה פכי דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן שאול ויהוא שנמשחו בפך לא נמשכה מלכותן״[35].

איז לכאורה ניט פארשטאנדיק: דער רמב״ם פסק׳נט דאך[36] „כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם שנאמר[37] כסאך

---

24) ראה צפע״נ שם ובצפע״נ עה״ת בהפטורת פרשתנו דשקו״ט איך מהני השבועה. וראה בהפסוקים שהובאו לקמן סעיף ז שהי׳ ע״פ נביא. וראה חדא״ג מהרש״א הוריות שם סד״ה ואת יהואחז. שו״ת דברי נחמי׳ שם. ושם קרוב לסוף התשובה ד.לפה״נ קבל שלמה המלוכה מיד בחיי דוד״ — ראה לעיל הערה 7.

25) פרטי המנהגים — ראה אנציקלופדי׳ תלמודית כרך יו״ד בנספחות לערך הפטרה.

26) מחזור אשכנז עם פי׳ הדרת קדש (שהובא באנציקלופדי׳ שם).

27) סדר הפרשיות וההפטרות.

28) מלכים שם ב, יב.

29) כ״כ באבודרהם „עד ותכון מלכותו מאד והיא במלכים״. וכן הובא באנציקלופדי׳ שם. ולהעיר שגם בפ׳ ויחי מפטירין „ויקרבו ימי דוד למות עד ותכון מלכותו מאד והיא במלכים״, כמ״ש באבודרהם שם.

30) עה״פ מב״ר פס״א, ו. וש״נ.

31) ולהעיר מיש נוהגין — הובא באנציקלופדי׳ שם — דמדלגים ומוסיפים הפסוק א, מו.

32) ובפרט שזה הי׳ עוד בחיי דוד, כנ״ל הערה 7.

33) מגילה יד, א. וש״נ.

34) ש״א ב, א.

35) כ״ה במגילה הוריות וכריתות (שנסמן שם). בתוספתא סנהדרין ספ״ד: שאול ויהוא כו׳ מפני שמלכותן עתידה להשבר דוד ושלמה כו׳ מפני שמלכותן מלכות עולמים. ובירושלמי שקלים פ״ו ה״א „שאול כו׳ מלכותן מלכות עוברת כו׳ דוד ושלמה נמשחו מן הקרן הייתה מלכותן מלכות קיימת״. ובשניהם: א) אינו פירוש בנבואת חנה, כ״א בהמשך להדין ד.אין מושחין מלכים אלא מן הקרן, שאול כו׳״. ב) מקדים שאול ויהוא לדוד ושלמה. ואכ״מ.

36) הל׳ מלכים פ״א ה״ז.

37) ש״ב ז, טז.

יהי׳ נכון עד עולם״. דאָס הייסט, אז מלכות שלמה איז אַ המשך („נמשכה מלכותו״) פון מלכות דוד — היינט ווי זאָגט מען דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן, כאילו אז יעדע פון זיי איז אַ באַזונדער מלוכה, עס איז התחלת המלכות (אויך) בא שלמה[38] (ע״ד ווי שאול ויהוא — וואָס יעדערער פון זיי איז געווען אַ מלך בתחלה, ניט קיין מלך בן מלך) — בשעת אז מלכות שלמה האָט זיך אויפגעטאָן „כיון שנמשח דוד״ וואָס דאָמאָלס „זכה בכתר מלכות כו׳ עד עולם״, און זיין משיחה איז געווען נאָר „כדי לסלק המחלוקת[39] ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו״.

אויך דאָרף מען פאָרשטיין: דעם דין אז „אין מושחין מלך בן מלך״ ברענגט דער רמב״ם אין הלכות כלי המקדש און אין הלכות מלכים[40]: אין הל׳ כלי המקדש זאָגט ער דעם לשון הנ״ל „כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו״ כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקת אדוני׳ ויואש מפני עתלי׳ ויהואחז מפני יהויקים אחיו״; אין הלכות מלכים זאָגט ער בלויז „כדי לסלק המחלוקת״ און איז ניט מוסיף „ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו וכו׳״.

ולכאורה: דרכו של הרמב״ם איז טאָקע צו פאַרלאָזן זיך אויף דעם וואָס ער האָט געזאָגט פריער[42], און בנדו״ד — הל׳ כלי המקדש קומען דאָך פריער פאַר הלכות מלכים, דאַרף ער עס ניט איבער׳חזר׳ן בהל׳ מלכים.

דאָ איז אָבער די שאלה: מקומו פון אָט דעם ענין פון מלכים, וואָס ער איז מבאר בפרטיות די הל׳ מלכים כולל אויך משיחתן, איז מעיקרא בהל׳ מלכים און ניט צווישן די הל׳ (כלי המקדש כו׳ כולל דיני) ווען שמן המשחה, וואָס נאָר במילא קומען דאָרט אויך די דיני משיחת מלך בשמן המשחה, ועפ״ז איז לכאורה דער טעם הדין ובפרט דער טעם נוסף „להודיע לכל שזהו מלך לבדו״ מקומו נאָר אין הלכות מלכים.

ד. איז די נקודת הביאור בזה: דער ענין פון „להודיע לכל שזהו מלך לבדו״ איז נוגע בעיקר צו מלכי בית דוד (כדלקמן), און דעריבער: אין הל׳ כלי המקדש, וואו פרטי הדינים וועגן משיחת מלך קומען אַלס פרט אין שמן המשחה, וואָס משיחה בשמן המשחה איז נאָר ביי „מלכי בית דוד בלבד״[43], זאָגט ער דאָרטן אז משיחת מלך בן מלך איז אויך כדי „להודיע לכל שזהו מלך לבדו״:

משא״כ אין הל׳ מלכים — „הלכות מלכים״ (סתם) — וואו ער רעדט וועגן „כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו״, און — אז „נביא״ שהעמיד מלך משאר שבטי

---

38) ופשיטא שאין לפרש ש„נמשכה מלכותן״ — שלהם עצמם, שלא נפסקה מלכותן בחייהם, כמו בשאול שקרע ה׳ את ממלכות ישראל מעליך (ש״א טו, כח), שהרי הי׳ מלך כל ימי חייו (כפשטות הכתובים — ש״א קאפ׳ טז ואילך) ויהוא נמשכה מלכותו, ועד שבני רבעים ישבו לך על כסא ישראל (מ״ב י, ל). ולהעיר ממ״א יא, יא ואילך.

39) ולהעיר דהמשיחה אינה באה להסיר המחלוקת בפועל שהרי״ז לאחר ש„הסכימו על אחד מהם או שנגררו אחריו הרוב או מינוהו סנהדרין או נביא או כה״ג באיזה צד שיחזמן לעלות המלוכה ביד א׳ הרי זה נמשח בשמן המשחה״ (פיה״מ להרמב״ם כריתות שם).

40) כנסמן בהערה 18.

41) ועד״ז בפיה״מ כריתות שם: כדי לסלק המריבה ולהסיר המחלוקת מן ההמון כדי שידעו שזה הוא משיח ה׳ וייראו מפניו (ועד״ז הוא בתרגום קאפח שם).

42) ראה יד מלאכי כללי הרמב״ם אות ו.

43) כמ״ש בהל׳ כלי המקדש שם ה״ז.

44) הל׳ מלכים שם ה״ח.

ישראל והי׳ אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה׳ הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו כו׳ שהרי אחי׳ השילוני העמיד ירבעם ואמר לו[45] והי׳ אם שמוע[46] תשמע את כל אשר אצוך ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד גו״ [נאָר ער איז מוסיף אז „אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון״[47]] איז דעריבער בשעת ער זאָגט דאָרט דעם דין אז „אין מושחין מלך בן מלך אלא אם כן היתה שם מחלוקת או מלחמה מושחין אותו״, זאָגט ער נאָר דעם טעם „כדי לסלק המחלוקת״, וועל־כער איז אויך בנוגע מלכי ישראל. כדלקמן.

ה. די הסברה בזה*[47]:

אע״פ אז לדעת הרמב״ם איז אויך לאחרי שזכה דוד בכתר מלכות איז „נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל הרי זה מלך״, כנ״ל — אעפ״כ איז דאָ א חילוק עיקרי, ווי דער רמב״ם איז ממ־שיך[48] אז „מלכי בית דוד הם העומדים לעולם שנאמר כסאך יהי׳ נכון עד עולם אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו״, און אפילו בשעת ס׳איז דאָ א מלך משאר שבטי ישראל איז „עיקר המלכות לדוד״[49],

ביז, ווי דער רמב״ם זאָגט אין ספר המצות שלו[50]: אבל[51] המלכות לבד כבר ידעת מלשונות ספרי הנבואה שזכה בה דוד. ובפרוש אמרו כתר מלכות זכה בו דוד, וכן זרעו אחריו עד סוף כל הדורות אין מלך למי שמאמין תורת משה רבינו אלא מזרע דוד ומזרע שלמה דוקא[52], וכל שהוא מזולת הזרע הנכבד הזה לענין מלכות נכרי קרינא בי׳ כשם שכל שהוא מזולת זרע אהרן לענין עבודה זר קרינא בי״.

עפ״ז קומט אויס אז דער חילוק פון מלכות בית דוד און מלכי ישראל איז ניט נאָר בנוגע צו זמן — אז מלכי בית דוד זיינען עומדים לעולם, משא״כ מלכי ישראל — נאָר ס׳איז אָ חילוק אין דעם עצם גדר המלכות: דוד זכה בכתר מלכות. עצם גדר המלכות איז אַלעמאַל נאָר בדוד ובניו, מערניט אז „בציווי ה״[53] קען זיין אז ס׳זאָל ווערן אָ מלך פרטי משאר שבטי ישראל[54], ס׳איז אָבער ניט „עיקר המלכות״[55],

ביז אז לגבי מלכות דוד „נכרי קרינא בי״[56], און ווי ער זאָגט אין מכילתא[57]

---

45) מ״א יא, לח.

46) בכתוב „והי׳ אם תשמע גו״, וליתא „שמוע״.

47) שם ה״י. וראה כס״מ שם.

*47) ראה בארוכה לקו״ש חכ״ח ע׳ 109 ואילך. חי״ל ע׳ 99 ואילך.

48) הל׳ מלכים שם ה״ט.

49) שם ה״ח.

50) מל״ת שסב.

51) נעתק מהעתקת הר״י קאפח. ועד״ז בתרגום העליר שם.

52) בסהמ״צ שלפנינו „אין מלך למי שיאמין תורת משה אדון כל הנביאים אלא מזרע שלמה לבד״.

53) רדב״ז לרמב״ם שם ה״ח. וראה רדב״ז שם פ״ג ה״ח.

54) להעיר מדיוק לשון הרמב״ם „נביא שהעמיד מלך כו׳ ה״ז מלך כו״ ולא כתב מלך משאר שבטי ישראל שהעמידו נביא (וכיו״ב). וראה מאירי הוריות יא, ב סד״ה משיחה זו „על צד אי זה צורך או על צד עונש שבט יהודה״.

55) ומ״ש בירושלמי הוריות שם מלך ישראל ומלך יהודה שניהם שוין לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה כו׳ — יל״פ להרמב״ם שהוא ע״ד מש״כ בבבלי שם (יא, ב) לא כי״פי אהדדי. ולענין דשניהם מתכפרין בשעיר דקרינן בתרווייהו שאין על גביו אלא ה׳ אלקיו (פני משה לירושלמי שם. וראה רמב״ם הל׳ שגגות שם).

56) בביאור הרי״פ פערלא לסהמ״צ לרס״ג ח״ג מנין הפרשיות פרשה ז כתב דהרמב״ם חזר בו בחבורו הגדול ממ״ש בסהמ״צ. ולכאורה דוחק הוא.

57) ר״פ בא.

„משנבחר דוד יצאו כל ישראל״[58].

ו. ויש לומר אז דאס איז דער טעם פארוואס נאר מלכי בית דוד איז מען מושח בשמן המשחה, און ווי ס׳איז פאר־שטאנדיק פון פשטות לשון הרמב״ם „כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם שנאמר כו״, אז דער ענין פון משיחה בשמן המשחה בא דוד איז ניט נאר נאך א פרט אין זיין מינוי אלס מלך, נאר דאס האט אויפגעטאן[59] דעם קיום און נצחיות פון מלכות דוד, „עד עולם״.

והטעם י״ל: דער שמן המשחה איז דער שמן שעשה משה באופן אז „יהי׳ זה לי לדורותיכם״[60] און „כולו קיים לעתיד לבוא״[61].

58) וראה גם חינוך מצוה תצג בסופה „והלא משנמשח דוד המלך נסתלקה זאת המצוה מישראל שלא יהי׳ להם למנות עוד מלך כי דוד וזרעו נשיאים עליהם עד כי יבא שילה שיהי׳ מזרעו ומלך לעולם וב״ב״.

59) ראה קרית ספר לרמב״ם שם „ובמשיחה זו זכתה לו ולבניו עד עולם כו״. אמנם כתב זה בהמשך לדברי הרמב״ם בריש הלכה זו.

וצ״ע בדברי הרמב״ם שם „שמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה כו׳ ואחר שמושחין המלך ה״ז זוכה לו ולבניו עד עולם״, דה״ז רק במלכי בית דוד. ולמה סתם בתחלת ההלכה, ורק אח״כ בהמשך ההלכה כתב „כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות כו״״. ומזה שהביא הראי׳ „שנאמר (ש״א י׳, א) ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו׳ המדובר בשאול, משמע שמעיקר הדין לפני שנבחר דוד ה׳ דין זה בשאול כמלך ישראל. וראה כס״מ שם ה״י. ושקו״ט בכ״מ אם שאול נמשח בשמן המשחה, כמ״ש ברמב״ם כאן (ראה לקו״ש חכ״ג ע׳ 191) או בשמן אפרסמון (ובגדר מלכות שאול בכלל) — ראה פרקי דר״א פי״ז. פרש״י ותוס׳ כריתות ה, ב. פרש״י זבחים קב, א ד״ה שאני. מאירי הוריות שם, ובהקדמתו לתהלים. רד״ק לש״א שם. שו״ת הרמ״ע מפאנו סי׳ קב. מפרשי הש״ס הוריות שם. וראה רמב״ן ויחי מט, יז־ד. ואכ״מ.

60) תשא ל, לא.

61) הוריות וכריתות שם.

*) וראה לקו״ש חכ״ח שם.

און ווי דער רמב״ם זאגט אין הל׳ כלי המקדש, „הניחו בכלי לדורות״[62] „ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה משה״[63].

און דעריבער פועל׳ט די משיחת שמן המשחה אויך דעם „לדורותיכם״, הקיום והנצחיות במלכות[64], אז „מלכי בית דוד הם העומדים לעולם״.

אויף דעם זאגט דער רמב״ם „אין מושחין מלך בן מלך שהמלכות ירושה למלך לעולם . . ואם היתה שם מחלוקת מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו״: ווען ס׳איז ניטא קיין מחלוקת, דארף א מלך בן מלך ניט האבן קיין משיחה, ווייל די „משיחה שמשח את אביו פועל גם בהם והם הוו כמו אביהם״[65]; בשעת אבער „היתה שם מחלוקת״ — וואס דעמאלט איז דער ענין הקיום והנצחיות — פעולת המשיחה בשמן המשחה — ניט בגלוי ובידיעה בנוגע להבן, דעמאלט איז מען אים מושח צוליב צווי ענינים: א) כדי לסלק המחלוקת (וואס איז שייך ניט נאר במלכי בית דוד (בשמן המשחה) נאר אויך ביי א מלך משאר שבטי ישראל (בשמן אפרסמון)). ב) „ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו״ — וואס דאס איז דער ענין מיוחד שבמלכי בית דוד לבד[66].

62) פ״א סה״ב.

63) שם סה״ה ועי״ז בפיה״מ כריתות שם. וראה ראב״ע תשא שם, לג.

64) עפ״ז יומתק ההמשך בפיה״מ כריתות שם.

65) צפע״נ שבהערה 19.

66) ועפ״ז י״ל מה שהרמב״ם מסיים בהל׳ כלי המקדש „וזה שמשח אלישע ליהוא לא בשמן המשחה משחו אלא בשמן אפרסמון״ — דלכאורה מקומו הי׳ צ״ל לעיל בה״ז בהמשך למ״ש ד״אין מושחין ממנו לדורות כו׳ מלכי בית דוד בלבד״ —

*) וראה קרית ספר להל׳ כלי המקדש שם שמפרש סיום הלשון ברמב״ם „ודבר זה מסורת ביד

וואס דאס איז אויך דער דיוק והוספה בלשון הרמב"ם „להודיע לכל שזהו מלך לבדו" — דלכאורה „לבדו" מאי קמ"ל?[67] נאר דערמיט מיינט דער רמב"ם ניט נאר אז ער איז דער מלך און ניט דער צווייטער וואס האט געפירט די מחלוקת, נאר „שזהו מלך לבדו" אלעמאל, ניט נאר ווי ס'איז געווען בימי דוד ושלמה[68], נאר אויך בשעת ס'איז דא א מלך משאר שבטי ישראל, איז ער „מלך לבדו" — „כתר מלכות" איז זכה דוקא דוד וזרעו אחריו[69], עד עולם.

און דעריבער זאגט דאס דער רמב"ם אין הל' כלי המקדש[70] — וואס דאס איז א פרט (ניט אין הל' מלך — וועל־כער קען זיין אויך ניט „לבדו", נאר) אין דיני שמן המשחה — מגלה זיין אויך בא דעם מלך בן מלך (שהיתה עליו מחלוקת) דער ענין פון „מלך לבדו" וואס איז דא במלכי בית דוד, אז אויך בא אים איז דא דער ענין הנצחיות שבהם[71] וואס עומדים לעולם[72].

ז. עפ"ז יש לבאר וואס די גמרא רעכנט אויס במפורש „דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן"[73], אע"פ אז שלמה איז געווען א מלך בן מלך, און איז נמשח בלויז „לסלק המחלוקת" כנ"ל:

אע"פ אז „כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות", וויבאלד אבער אז דער המשך פון דעם עיקר ענין המלכות איז דוקא ע"י שלמה, ביז ווי דער רמב"ם זאגט אין ספר המצות כנ"ל „אין מלך למי שמאמין בתורת משה אלא מזרע דוד ומזרע שלמה דוקא", און דער רמב"ם רעכנט

ראה לח"מ ספ"א מהל' מלכים. וי"ל שכתבו בסוף הלכה יא כדי להדגיש שגם טעם המשיחה כשהיתה שם מחלוקת „להודיע לכל שזהו מלך לבדו" אינו במשיחת אלישע ליהוא.

67) להעיר ממאירי שקלים שם „ומ"מ במקום שיש מחלוקת כו' מושחים אותו לפרסם לכל שהוא המלך". ותו לא.

68) ושאני שאול — ראה לעיל הערה 59. ומלכים דבית חשמונאים — ראה רמב"ם ריש הל' חנוכה „העמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל כו' עד חורבן השני" — לכאורה א"ז גדר מלך גם לא דשאר שבטי ישראל לדעת הרמב"ם שהוא דוקא כשנביא העמיד מלך, שלא היו בימי בית שני. וראה רדב"ז הל' מלכים פ"ג ה"ח. וצ"ע. וראה ירושלמי הוריות שם. קרן אורה שם יא, סע"א. צפע"נ שם ע"ב ד"ה התם. וראה רמב"ן ויחי שם. ואכ"מ.

69) ומלכי שאר שבטי ישראל „נכרי קרינא ביה", כנ"ל ס"ה.

70) ע"פ הנ"ל בפנים לכאורה יש לפרש גם להיפך, שזה שהרמב"ם השמיט בהל' מלכים הטעם „להודיע לכל שזהו מלך לבדו" הוא מפני שבא בהמשך למש"כ בהלכות לפנ"ז במעלת מלכי בית דוד („כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו כו'", „עיקר המלכות לדוד", „מלכי ב"ד הם העומדים לעולם כו'"), ולכן בסוף

חכמים" דדוקא למלכי בית דוד (מושחין בשמן המשחה) דכתיב משחת קודש יהי' זה לי לאותם שהם שלי שהם מלכי בית דוד.

הפרק אי"צ לפרט עוה"פ העילוי דמלכות בית דוד שנעשה ע"י משיחתם. משא"כ בהל' כלי המקדש שלא כתב כל הנ"ל. ודוחק.

71) עפ"ז יומתק גם מה שבהל' כלי המקדש מקדים הרמב"ם בתחלת ההלכה „אין מושחין את המלך אלא על גבי המעיין" שהוא כדי שתמשך מלכותו (הוריות יב, א — כס"מ לרמב"ם הל' מלכים שם הי"א).

72) עוד שינויים ברמב"ם בין הל' כלי המקדש והל' מלכים בענין זה: א) בהל' כהמ"ק „ואם היתה שם מחלוקת", ובהל' מלכים „מחלוקת או מלחמה". ב) בהל' כהמ"ק „כמו שמשחו שלמה", ובהל' מלכים — „לפיכך משחו כו'". ג) בהל' כהמ"ק „מפני מחלוקת אדוניה", ובהל' מלכים — „מפני אדוניה" (ראה חדא"ג מהרש"א הוריות שם). וראה שערי יוסף (להחיד"א) הוריות שם. ואכ"מ.

73) להעיר מקרן אורה להוריות שם, דמפרש שהחילוק בין קרן ופך הוא מטעם הנ"ל גופא, דשמן המשחה ושמן אפרסמון, כי הפך הוא כלי חרס ופסול הוא לכלי שרת ושאול ג"כ לא נמשח בשמן המשחה. וראה לעיל הערה 59.

דאָס אַריין[74] אין (דעם עיקר הי"ב פון) די י"ג עיקרים „ומכלל היסוד הזה (פון ימות המשיח) . . שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שלמה בלבד",

קומט במילא אויס, אַז מלכות שלמה ומשיחתו איז ניט בלויז אַ המשך[75] פון מלכות דוד וויבאַלד ער איז געווען בפועל דער וואָס האָט יורש געווען מלכות דוד, נאָר דער גדר פון מלכות בית דוד, אַ מלכות „עד עולם", איז געקומען (נאָך דוד'ן) דוקא — ע"י מלכות שלמה.

וואָס דערפאַר געפינט מען אַז מלכות שלמה איז געווען אויסגעטיילט פון אַלע אַנדערע מלכי בית דוד, וואָס ער איז געווען „מלך לבדו" בפועל ובגלוי פונקט ווי דוד אביו, ניט אַזוי ווי די אַנדערע מלכי בית דוד וועלכע זיינען ניט געווען מלך לבדו על כל ישראל, וואַרום ע"פ נביא איז געווארן אַ מלך משאר שבטי ישראל אויף די עשרת השבטים.

און דער טעם אויף דעם — ווייל אויף מלכות שלמה איז געווען אַ נבואה מפורשת צו דוד מתחלה אויף דער נצחיות פון מלכות שלמה, „הנה[76] בן נולד לך הוא יהי' איש מנוחה גו' שלמה יהי' שמו גו' הוא יבנה בית לשמי . . והכינותי את כסא מלכותו על ישראל עד עולם".

נאָכמער: כשם ווי עס ווערט געזאָגט בחירה מיוחדת בנוגע לדוד, „ויבחר בדוד עבדו"[77], וואָס ע"ז איז „יצאו כל ישראל" פון מלכות כנ"ל במכילתא, ווערט עד"ז געזאָגט בנוגע לשלמה[78] „ויבחר ה' גו' בי מכל בית אבי להיות למלך על ישראל לעולם גו' בי רצה להמליך על כל ישראל ומכל בני כי רבים בנים נתן לי ה' ויבחר בשלמה בני לשבת על כסא מלכות ה' על ישראל", ובמילא יצאו כל שאר בני דוד.

און דעריבער איז מען כולל ביידע צוזאַמען, „דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן": וויבאַלד אַז די נצחיות פון מלכות דוד איז געזאָגט געווארן במיוחד און נאָר ביחס לשלמה כנ"ל „והכינותי את כסא מלכותו על ישראל עד עולם", איז דאָס גופא אויך נמשך געווארן במשיחת שלמה, „להודיע לכל שזהו מלך לבדו",

און דעריבער איז דער שם מלכות נקרא ע"ש שניהם, דוד ושלמה.

ח. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר דעם „מענין הפרשה" פון דער הפטורה, בתוכן ענינם, און אויך דעם המשך צו דער פרשה:

דאָס וואָס „מלכי בית דוד הם העומדים לעולם", און ווי דער לשון בסיום ההפטורה — וואָס בת שבע האָט געזאָגט לאחר ווי דוד האָט געשווארן „כן אעשה היום הזה" (אַז שלמה וועט זיין דער מלך) — „יחי אדוני המלך דוד לעולם", אַז „לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם"[79], אפילו ווען זיי פירן זיך ניט כדבעי ח"ו, „הקב"ה[79] הבטיחו בכך שנאמר[80] אם יעזבו בניו תורתי ובמשפטי לא ילכון ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים

74) בפיה"מ סנהדרין פ' חלק.
75) ולהעיר משו"ת אבני נזר שם ס"ה"ו בפי' משיחת שלמה מפני מחלוקת אדוני'.
76) דהי"א כב, ט-י.
77) תהלים עח, ע.
78) דהי"א כח, ד-ה.
79) רמב"ם הל' מלכים שם ה"ו.
80) תהלים פט, לא. שם, לג-ד.

עונם וחסדי לא אפיר מעמו" — איז ווי־באַלד אַז כתר מלכות באַ דוד איז פאַר־בונדן מיט בחירת הקב"ה, איז ניט שייך אין דעם קיין הפסק (אמיתי) ושינוי.

און דאָס איז ע"ד ווי די אויס־געטיילקייט פון אידן מצד דעם וואָס זיי זיינען בני אברהם יצחק ויעקב: דאָס וואָס די אבות, אברהם יצחק ויעקב האָבן ממשיך געווען לבניהם אחריהם לכל אחד ואחת מעם ישראל, איז דאָס עד סוף כל הדורות[81].

ווייל די בחירת הקב"ה „אשר בחרת באברם"[82] איז ניט שייך בזה קיין שינוי.

וכשם ווי באַ מלכי בית דוד איז דער ענין פון „יחי אדוני המלך דוד לעולם" געווארן בפועל אין דעם המשך המלוכה, אין דעם וואָס „שלמה בנך ימלוך אחרי", וואָרום „ויבחר בשלמה בני לשבת על כסא מלכות ה' על ישראל", כנ"ל, עד"ז בפרשתנו איז דער המשך פון אברהם (אשר בחרת באברם) אַרויסגעקומען אין דעם קיום הבטחת ה' „כי ביצחק יקרא לך זרע"[83], יצחק איז ממשיך בפועל דעם בית אברהם.

ועפ"ז יש לומר אַז דעריבער ווערט לנוסח הרמב"ם (וכמנהג רוב ישראל עתה) ניט געזאָגט בהפטורה דער פסוק ווען מלכות שלמה בפועל, ווייל אויך בפרשתנו איז דער ענין האבות, אברהם יצחק (ויעקב), אַלס יסוד פון כל עם ישראל וואָס זיי האָבן ממשיך געווען לבניהם אחריהם עד עולם[84] איז נאָך ניט נגמר געווארן בשלימות (בפרשתנו), אַז „ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק"[85], ביז לידת יעקב (בפ' תולדות), דוקא דע־מאָלט איז נגמר געווארן די שלימות ענין האבות, „אין קורין אבות אלא לשלשה"[86].

ט. ויש לומר אַז דער „מענין הפר־שה" בהפטורה זו איז ניט בלויז אין דער תוכנדיקער שייכות פון מלכות בית דוד, דוד ושלמה, מיט די אבות, נאָר אויך אין דעם וואָס דער גמר הבחירה באברהם ויצחק — יסוד פון עם ישראל — ווערט נתגלה במלכי בית דוד.

די הסברה בזה:

דער גמר און שלימות פון אַן עם איז דוקא בשעת ער ווערט אַן עם אחד ביחד, ניט ווען יעדער איינער איז בפ"ע.

און דאָס ווערט אויפגעטאָן ע"י המלך, ובלשון הרמב"ם וועגן דער מצוה פון מינוי מלך[87]: שצונו למנות עלינו מלך יקבץ כל אומתנו וינהיגנו[88]. און דערי־בער דריקט זיך אויס די בחירה פון כללות עם ישראל אַלס איין עם אין דעם וואָס דער אויבערשטער האָט בוחר געווען אַ מלך על ישראל לעולם, די בחירה בדוד ובשלמה — „מלכי בית דוד . . העומדים לעולם", וואָס על ידם קומט די „מלכות ה' על ישראל"[78].

נאָך אַן ענין אין דעם: ווי געוועדט שוין כמה פעמים איז מלכות בית דוד

---

81) ובלשון התניא (פי"ח) „האבות הן הן המרכבה ועל כן זכו להמשיך נר"נ לבניהם אחריהם עד עולם מעשר ספירות דקדושה כר".

82) נחמי' ט, ז.

83) וירא כא, יב.

84) תניא פי"ח.

85) נדרים לא, א. וראה פרש"י ויצא כח, טו. רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ז.

86) ברכות טז, ב.

87) סהמ"צ מ"ע קעג.

88) בתרגום קאפח „שיאחד את דברתנו וינהיג את כולנו". ובתרגום העליר בהערות „שיעמיד אמונתנו וינהיג כולנו".

פאַרבונדן מיטן ביהמ"ק, כמ"ש[89] „לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם ואבחר בדוד להיות על עמי ישראל"[90]. און דעריבער איז דער בנין בית הבחירה געווען דוקא ע"י דוד (וואָס האָט אַלץ צוגעגרייט לבנות הבית[91]) און שלמה (וואָס „הוא יבנה בית לשמי" בפועל).

וואָס דורך דער בחירה במלכי בית דוד און בנין הבית זיינען אידן געקומען אל המנוחה ואל הנחלה[92], צוזאָמען מיט מנוחה ונחלה של שכינה, די השראת השכינה, „זה הוא בית ה' האלקים גו'"[93], „זאת[94] מנוחתי עדי עד"[95].

און דעריבער איז דער גילוי הבחירה באברהם והאבות שלאחריו אלס אבות פון עם ישראל געקומען בעת הקיום פון „יחי אדוני המלך דוד לעולם", מלכות דוד ושלמה, וואָס על ידם איז געווען בנין בית הבחירה — השראת השכינה בקביעות בעם ישראל.

(משיחות ש"פ וירא וש"פ חיי שרה תשמ"ג)

---

89) מ"א ח, טז. וכמו שהקשה בזוהר ח"ב קצח, א. נתבאר בלקו"ש חל"ו ע' 199 ואילך.

90) וי"ל דמטעם זה ממנין מלכות ב"ד בירושלים „ואין ממנין אותן (מלכי ישראל) בירושלים לעולם" (רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"י).

91) דה"א קאפ' כח־כט.

92) ראה יב, ט. פרש"י עה"פ ממגילה י, א. זבחים קיט, א.

93) דה"א כב, א. וראה ש"ב ז, ב.

94) תהלים קלב, יד.

95) רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ג. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 466 ואילך. חכ"ד ע' 79 ואילך.